

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 3254/2019. (X. 30.) AB HATÁROZATA

bírói kezdeményezés elutasításáról

Az Alkotmánybíróság tanácsa jogszabály alaptörvény-ellenességének megállapítására irányuló bírói kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

h a t á r o z a t o t:

Az Alkotmánybíróság a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény 10. § (6) bekezdés „[a]z (1) bekezdésen kívüli egyéb jogviszonyokat érintően” szövegrésze alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére, valamint alkalmazásának kizárására irányuló bírói kezdeményezést elutasítja.

I n d o k o l á s

I.

- [1] 1. A Fővárosi Törvényszék bírója (a továbbiakban: indítványozó bíró) az előtte folyamatban levő személyiségi jogsértés megállapítása iránt indított peres eljárásban a 28.P.24.661/2016/55. számú végzésével – a bírósági eljárás felfüggesztése mellett – az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés *b*) pontja alapján a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (a továbbiakban: Bv. tv.) 10. § (6) bekezdés „[a]z (1) bekezdésen kívüli egyéb jogviszonyokat érintően” szövegrésze alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését, valamint az alapul fekvő ügyre vonatkozóan alkalmazási tilalom kimondását kezdeményezte az Alkotmánybíróságnál.
- [2] Az indítványozó bíró álláspontja szerint a támadott szabályozás kizárja azt, hogy az elítéltek vagy egyéb jogcímen fogvatartottak (a továbbiakban: fogvatartott) bírói úton érvényesítsék a büntetés-végrehajtási szervvel szemben az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülményekhez nem kapcsolódó személyiségi jogi igényüket. Erre tekintettel a Bv. tv. kifogásolt rendelkezése sérti az Alaptörvény I. cikk (1) bekezdését és a XXVIII. cikk (1) bekezdését.
- [3] Az indítványozó bíró előadta, hogy az előtte folyamatban levő polgári ügy felperesét 2014. március 24-én őrizetbe vették, azóta fogvatartás alatt van, illetve szabadságvesztés büntetését tölti. A felperesnek korábbi közlekedési balesete miatt implantátumot helyeztek el az egyik combcsontján, melyet egy számára előjegyzett időpontban műtéti úton kellett volna eltávolítani. Az indítvány szerint a műtetre a bírói kezdeményezés benyújtásáig nem került sor, annak ellenére, hogy a felperes – állítása szerint – az alapul fekvő per minden alperesénél jelezte a műtét szükségességét. A felperes ennek megfelelően az I. rendű alperessel szemben sérelemdíjat, a II. és III. rendű alperessel szemben személyiségi jogi igényt érvényesít egészséghez való joga megsértése miatt.
- [4] Az indítványozó bíró szerint a felperes és a II. és III. rendű alperesek között a Bv. tv. 7. § (1) bekezdése szerinti büntetés-végrehajtási jogviszony jött létre, ez a jogviszony határozza meg a fogvatartott jogait és kötelezettségeit, valamint azok érvényesítésének módját. A Bv. tv. 10. §-a rendelkezik a jogérvényesítés módjairól; e rendelkezés (1) bekezdése kimondja, hogy a fogvatartott büntetés-végrehajtási ügyben vagy a fogvatartással összefüggésben kérelmet terjeszthet elő és a kérelemről hozott döntéssel szemben panaszt nyújthat be, továbbá e törvény szerinti egyéb jogorvoslati jog illeti meg. A Bv. tv. 3. § 1. és 8. pontjai alapján a Bv. tv. hatálya alá tartozik minden olyan eljárás, amely érinti a büntetés, az intézkedés tartalmát, mértékét, a végrehajtás helyét vagy módját, megkezdésének időpontját, a félbeszakítás, a feltételes szabadságra bocsátás, az ideiglenes elbocsátás, illetve a végrehajthatóság kérdését, vagy a végrehajtás rendjének fenntartására irányul, illetőleg az elítélt vagy az egyéb jogcímen fogvatartott fogvatartásával összefügg, ideértve a büntetés-végrehajtási intézet (a továbbiakban: bv. intézet) által lefolytatandó kártérítési eljárást is. Az indítványozó bíró szerint az előtte folyó perben vizsgálendő egészségügyi ellátás biztosítása – a Bv. tv. 157. § (1) bekezdésére tekintettel – a bv. intézet kötelessége, így a felperes igénye a Bv. tv. 3. § 8. pontja alapján fogvatartási ügynek minősül, amely kapcsán a Bv. tv. 10. § (1) bekezdése szerint a törvényben meghatározott jogorvoslati jog illeti meg; míg a Bv. tv. 10. § (6) bekezdése

dése alapján a fogvatartott az általános szabályok szerint, korlátozás nélkül érvényesítheti jogait, vagy fordulhat a bírósághoz, illetve az állami szervekhez, tehet panaszt vagy közérdekű bejelentést minden olyan ügyben, ami nem minősül büntetés-végrehajtási vagy fogvatartási ügynek.

- [5] Az indítványozó bíró szerint a fentiekből az következik, hogy a fogvatartottak és az elítéltek kizárólag az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatt érvényesíthetnek igényt a bíróságok előtt; míg a Bv. tv. nem teszi lehetővé, hogy felróhatóságtól független szankciót vagy sérelemdíjat érvényesítsenek olyan esetekben, amikor a bv. intézet egyéb módon, például – mint ahogyan az az alapul fekvő ügyben felmerült – az egészségügyi ellátással kapcsolatos kötelezettségei elmulasztásával sérti meg a személyiségi jogait.
- [6] Az indítványozó bíró szerint a bírósághoz fordulás joga sérül, ha a jogszabály nem teszi lehetővé azt, hogy az elítéltek vagy a fogvatartottak a büntetés-végrehajtási szervek személyiségi jogot sértő intézkedéséből vagy mulasztásából eredő igényeiket bíróság előtt érvényesíthessék. A bírói út hiányában pedig egyes alapvető jogaik védelme nem biztosított, és az állam sem tud eleget tenni az Alaptörvény I. cikk (1) bekezdésében rögzített kötelezettségének. Az indítványozó bíró szerint nincsen olyan alkotmányos érték, amelynek védelme indokolhatná, hogy a jogalkotó éppen a korlátozott jogérvényesítési lehetőségekkel bíró elítéltektől, fogvatartottaktól vonja el a mindenki más számára biztosított jogérvényesítési lehetőséget.
- [7] Az indítványozó bíró arra is hivatkozott, hogy a Bv. tv. korábban hatályos szövege alapján kialakított bírói jogértelmezés szerint a Bv. tv. nem különböztette meg a kártérítési igényt a sérelemdíj iránti igényektől, így a sérelemdíj iránti igényt is a Bv. tv. 143. §-ban meghatározott kártérítési eljárás alá kellett érteni. Álláspontja szerint ennek az volt az oka, hogy a korábban hatályban volt polgári törvénykönyv, a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Ptk.) – szemben a jelenleg hatályos Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvénnyel (a továbbiakban: Ptk.) – nem ismerte a sérelemdíj intézményét. A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény és ehhez kapcsolódóan más törvények módosításáról szóló 2016. évi CX. törvény (a továbbiakban: Mód. tv.) azonban 2017. január 1-jei hatállyal a Bv. tv.-be iktatta az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatti kártalanítás új szabályait (lásd: Bv. tv. 10/A., 10/B., 70/A., 70/B. §-ai), melyek az indítványozó bíró szerint megkülönböztetik a kártérítés és a sérelemdíj intézményét, „mivel külön említik a két jogintézményt”, ugyanakkor a módosítások nem érintették a Bv. tv. 143. § rendelkezéseit.
- [8] Az indítványozó bíró szerint a módosítás miatt a korábbi értelmezés már nem alkalmazható, a Bv. tv. 10. § (1) bekezdésének szövegéből pedig nem lehet megállapítani, hogy a jogérvényesítési lehetőségek taxatív felsorolását tartalmazza-e, vagy csak meghatározott jogérvényesítési módokat sorol fel példálózó jelleggel. Utóbbi esetben az indítványozó bíró véleménye szerint a fogvatartott a személyiségi jogait az általános szabályok alapján érvényesíthetné. Ezzel szemben a büntetés-végrehajtási jogviszony keretében igénybe vehető jogérvényesítési módokat a Bv. tv. 10. §-a tartalmazza, ennek (6) bekezdése pedig az indítványozó bíró szerint a bírósághoz fordulás jogát azokra az esetekre szűkíti, melyek nem tartoznak az (1) bekezdés hatálya alá, azaz nem minősülnek büntetés-végrehajtási vagy fogvatartási ügynek. Ebből következően szerinte a fogvatartott nem fordulhat bírósághoz az általános szabályok szerint, vagyis személyiségi jogi igényét nem érvényesítheti bírói úton. Az indítványozó bíró szerint a Bv. tv. 10. § (6) bekezdésének támadott szövegrésze zárja ki a fogvatartott személyiségi jogainak érvényesítését büntetés-végrehajtási és fogvatartási ügyekben, így ez a szövegrész eredményezi a szabályozás alaptörvény-ellenességét. Erre tekintettel a megjelölt szövegrész megsemmisítését és az előtte folyamatban levő ügyben alkalmazási tilalom kimondását kérte.

II.

[9] A bírói kezdeményezéssel érintett jogszabályi rendelkezések:

[10] 1. Az Alaptörvény hivatkozott rendelkezései:

„I. cikk (1) AZ EMBER sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait tiszteletben kell tartani. Védelmük az állam elsőrendű kötelezettsége.”

„XXVIII. cikk (1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.”

[11] 2. A Bv. tv. indítvánnyal érintett rendelkezései:

„3. § E törvény alkalmazásában

1. büntetés-végrehajtási ügy: a bíróságnak, a végrehajtásért felelős szervnek és az adott ügyben döntési jogkörrel rendelkező személynek a büntetés, az intézkedés, a kényszerintézkedés, valamint a rendbíróság helyébe lépő és a szabálysértési elzárás végrehajtásával kapcsolatos olyan eljárása – ide nem értve a Be. 128. § (2) és (5) bekezdése, XCIV. Fejezete és Huszonegyedik Része szerinti eljárásokat – amely érinti annak tartalmát, mértékét, a végrehajtás helyét vagy módját, megkezdésének időpontját, a félbeszakítás, a feltételes szabadságra bocsátás, az ideiglenes elbocsátás, illetve a végrehajthatóság kérdését, vagy a végrehajtás rendjének fenntartására irányuló, és lényeges kihatással van az elítélt és az egyéb jogcímen fogvatartott jogaira és kötelezettségeire, [...]

8. fogvatartással kapcsolatos ügy: minden olyan ügy, amely nem tartozik a büntetés-végrehajtási ügy körébe, de az elítélt vagy az egyéb jogcímen fogvatartott fogvatartásával összefügg, ideértve a bv. intézet által lefolytandó kártérítési eljárást is”

„7. § (1) A büntetés-végrehajtási jogviszony a büntetés, az intézkedés, az egyes kényszerintézkedések, a rendbíróság helyébe lépő elzárás, a szabálysértési elzárás végrehajtása alatt – ideértve annak előkészítését és a fogvatartásba vétel érdekében megtett intézkedéseket is – a végrehajtásért felelős szerv, a végrehajtásban közreműködő más szerv és az elítélt, illetve az egyéb jogcímen fogvatartott között fennálló jogviszony, amely meghatározza a végrehajtásért felelős szervek, a végrehajtásban közreműködő más szervek és személyek feladatait, valamint az elítélt, illetve az egyéb jogcímen fogvatartott jogait és kötelezettségeit és azok érvényesítésének módját.

(2) A büntetés-végrehajtási jogviszony jellegéből eredően a végrehajtás során az elítéltet és az egyéb jogcímen fogvatartottat jogszabályban meghatározott sajátos jogok és kötelezettségek illetik meg, illetve terhelik.”

„10. § (1) Az elítélt és az egyéb jogcímen fogvatartott büntetés-végrehajtási ügyben vagy a fogvatartással összefüggésben kérelmet terjeszthet elő és a kérelemről hozott döntéssel szemben panaszt nyújthat be, továbbá e törvény szerinti egyéb jogorvoslati jog illeti meg. Ha e törvény a jogorvoslatot lehetővé teszi, arról az elítéltet és az egyéb jogcímen fogvatartottat a döntés meghozatalakor tájékoztatni kell. [...]

(6) Az (1) bekezdésen kívüli egyéb jogviszonyokat érintően az elítélt és az egyéb jogcímen fogvatartott az általános szabályok szerint, korlátozás nélkül – ide nem értve a fogvatartás tényéből eredő eltéréseket – érvényesítheti jogait, vagy fordulhat a bírósághoz, illetve az állami szervekhez, tehet panaszt vagy közérdekű bejelentést.”

„143. § (1) Az elítélt kárigényét – kivéve, ha szabadult – annál a bv. szervnél terjesztheti elő, ahol a kár bekövetkezett, más gazdálkodó szervezetnél végzett munkáltatás során annál a bv. szervnél, amely a szerződést a gazdálkodó szervezettel megkötötte. Ha az elítélt társadalomba való beilleszkedését elősegítő programban vesz részt, kárigényét annál a bv. szervnél terjesztheti elő, amely a szerződést az ilyen szervezettel megkötötte.

(2) A kártérítési igényt határozattal kell elbírálni, amely ellen az elítélt a közléstől számított harminc napos jogvesztő határidőn belül, a határozatot hozó bv. szerv székhelye szerint illetékes bíróság előtt, illetve a munkáltatással összefüggésben keletkezett kártérítési igény esetén a munkaügyi perben eljáró bíróság előtt keresetet indíthat. A munkáltatással összefüggő kárigény miatt indított bírósági eljárásban a polgári perrendtartásról szóló törvény munkaügyi perekre vonatkozó szabályait kell alkalmazni.

(3) Az elítéltet ért kárért a bv. szerv a Polgári Törvénykönyv szabályai szerint felel. A munkával összefüggésben okozott kárért, ha más gazdálkodó szervezetnél munkáltatták az elítéltet, az Mt. irányadó azzal, hogy az elítéltet ért kárt a gazdálkodó szervezettel szerződésben álló bv. szerv téríti meg. A társadalmi integrációs programban résztvevő elítéltnak okozott kárt a Polgári Törvénykönyv rendelkezése értelmében az ilyen programot lebonyolító szervezettel szerződött bv. szerv téríti meg.

(4) A kár bv. szerv általi megtérítése a kárért való felelősséget nem érinti, és a bv. szerv visszkereseti igényét nem gátolja.

(5) Ha az elítélt szabadult, kártérítési igényét a Polgári Törvénykönyv alapján, elévülési időn belül közvetlenül a bv. szerv székhelye szerint illetékes bírósághoz, illetve a munkáltatással összefüggésben okozott kár megtérítése iránti igényét a munkaügyi perben eljáró bírósághoz benyújtott keresettel érvényesítheti. A munkáltatással összefüggő kárigény miatt indított bírósági eljárásban a polgári perrendtartásról szóló törvény munkaügyi perekre vonatkozó szabályait kell alkalmazni.”

III.

- [12] Az Alkotmánybíróság mindenekelőtt azt vizsgálta meg, hogy a bírói kezdeményezés megfelel-e az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvényben (a továbbiakban: Abtv.) előírt feltételeknek.
- [13] Az Abtv. 25. § (1) bekezdése szerint, ha a bírónak az előtte folyamatban levő egyedi ügy elbírálása során olyan jogszabályt kell alkalmazni, amelynek alaptörvény-ellenességét észleli, vagy alaptörvény-ellenességét az Alkotmánybíróság már megállapította, – a bírósági eljárás felfüggesztése mellett – az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés *b*) pontja alapján az Alkotmánybíróságnál kezdeményezi a jogszabály vagy jogszabályi rendelkezés alaptörvény-ellenességének megállapítását, illetve az alaptörvény-ellenes jogszabály alkalmazásának kizárását. A fentiekén túl az egyedi normakontroll eljárást kezdeményező bírói indítványnak az Abtv. 52. § (1) és (1b) bekezdése szerinti határozott kérelmet kell tartalmaznia.
- [14] Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az eljárás felfüggesztése megtörtént, az alapügyben eljáró bíróságnak a támadott rendelkezést alkalmaznia kell, és az indítvány a megsemmisítés jogkövetkezményére is kiterjedő alaptörvény-ellenesség megállapítására irányul {lásd például: 2/2018. (IV. 6.) AB határozat, Indokolás [11]}. Az indítvány az Abtv. 52. § (1) és (1b) bekezdéseiben foglalt, a határozott kérelemmel szemben támasztott követelményeknek is megfelel: az indítványozó bíró egyértelműen megjelöli az indítvány indokait, a támadott jogszabályi rendelkezést, illetve az Alaptörvény sérülni vélt rendelkezését. Az indítvány megindokolja, hogy a sérelmezett jogszabályi rendelkezés miért ellentétes az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésével, továbbá kifejezett kérelmet tartalmaz a támadott jogszabályi rendelkezés alaptörvény-ellenességének megállapítására és alkalmazása tilalmának kimondására {lásd például: 3058/2015. (III. 31.) AB végzés, Indokolás [8]–[24], 2/2016. (II. 8.) AB határozat, Indokolás [26]–[28]; 3166/2019. (VII. 10.) AB határozat, Indokolás [18]–[19]}.

IV.

- [15] A bírói kezdeményezés nem megalapozott.
- [16] 1. Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése értelmében mindenkinek alapvető joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, észszerű határidőn belül bírálja el. Az Alkotmánybíróság gyakorlatában ez az alaptörvényi rendelkezés egyrészt magában foglalja a bírósághoz fordulás jogát, másrészt eljárási garanciákat követel meg. A bírósághoz fordulás joga azt a kötelezettséget rója az államra, hogy a polgári jogi, munkajogi jogok és kötelezettségek (jogviták) elbírálására bírói utat biztosítson {59/1993. (XI. 29.) AB határozat, ABH 1993, 353.; 18/2015. (VI. 15.) AB határozat, Indokolás [7]}.
- [17] A tisztességes bírósági eljáráshoz való jog részét képező bírósághoz fordulás joga az Alkotmánybíróság gyakorlatában nem egyszerűen azt jelenti, hogy valaki kérelemmel fordulhat a bírósághoz, és ezzel megindíthatja a bírósági eljárást, ha valamely joga vagy kötelezettsége vitássá válik, hanem hogy a jogvitát a bíróság érdemben bírálja el, és arról érdemben, végrehajtható határozatával, végérvényesen döntsön {3124/2015. (VII. 9.) AB határozat, Indokolás [35]}.
- [18] Az Alkotmánybíróság a 7/2013. (III. 1.) AB határozatban megállapította, hogy az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt szabály értelmezésekor – az Alkotmánnyal fennálló tartalmi és kontextuális egyezésre tekintettel – a tisztességes eljáráshoz fűződő alapvető joggal kapcsolatban kimunkált korábbi alkotmánybírósági gyakorlatát irányadóknak tekinti {7/2013. (III. 1.) AB határozat, Indokolás [24]}.
- [19] Az Alkotmánybíróság értelmezésében a tisztességes eljáráshoz fűződő jog körébe tartozik a hatékony bírói jogvédelem követelménye, amely szerint a jogi szabályozással szemben alkotmányos igény, hogy a perbe vitt jogokról a bíróság érdemben dönthessen. Önmagában a bírói út igénybevételének formális biztosítása ugyanis nem elegendő az eljárási garanciák teljesedéséhez, hiszen az alkotmányos szabályban előírt garanciák éppen azt a célt szolgálják, hogy azok megtartásával a bíróság a véglegesség igényével hozhasson érdemi döntést. A tisztességes eljárás követelménye tehát magában foglalja a hatékony bírói jogvédelem igényét is. A tisztességes eljárás alkotmányos követelményrendszerét kielégítő hatékony bírói jogvédelem pedig attól függ, hogy az eljárási szabályok értelmében a bíróság mit vizsgálhat felül {lásd például: 7/2013. (III. 1.) AB határozat, Indokolás [24]; 36/2014. (XII. 18.) AB határozat, Indokolás [69]}.
- [20] Az Alkotmánybíróság a 36/2014. (XII. 18.) AB határozatában rámutatott, hogy a jogalkotó megállapíthat olyan feltételeket, melyek esetén kizárja annak lehetőségét, hogy a fél vélt vagy valós jogi igényét bírósági úton érvé-

nyesítse. A perindítási akadályok szabályozása során azonban a jogalkotónak figyelemmel kell lennie a bíróság-hoz fordulás jogának érvényesítésére is mint az állam kötelezettségére.

- [21] A bírósághoz fordulás joga ugyanakkor – figyelemmel az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésére – nem jelent korlátozhatatlan alanyi jogot a perindításra. Azonban – szintén az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése alapján – a korlátozás nem érintheti az alapvető jog lényeges tartalmát, a korlátozásra egy másik alapvető jog vagy alkotmányos érték védelméhez feltétlenül szükséges mértékben és az elérni kívánt céllal arányosan kerülhet csak sor.
- [22] 2. Az indítványozó bíró szerint a Bv. tv. 10. § (6) bekezdés „[a]z (1) bekezdésen kívüli egyéb jogviszonyokat érintően” szövegrésze a fogvatartottak esetében lehetetlenné teszi a személyiségi jogi igények bírói úton való érvényesítését, így az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésével ellentétes. Az indítványozó bíró által előadott érvelésben az indokok két csoportja különíthető el: egyrészt álláspontja szerint a fogvatartottak egészségügyi ellátása a fogvatartott és a büntetés-végrehajtási intézet között fennálló büntetés-végrehajtási jogviszonyra tekintettel fogvatartással kapcsolatos ügynek minősül (lásd: Bv. tv. 3. § 8. pont); így arra a Bv. tv. 10. § (1) bekezdésében felsorolt jogérvényesítési lehetőségek vonatkoznak, a (6) bekezdésben rögzített egyéb jogviszonyokra vonatkozóan rögzített általános szabályok szerinti jogérvényesítési lehetőségek – így a bírói út – azonban nem; másrészt arra hivatkozik, hogy az, hogy a Mód. tv. által beiktatott új kártalanítási szabályok a régi Ptk. által nem ismert sérelemdíjat nevesítik, ezzel szemben azonban a Bv. tv. 143. § szerinti kártérítési eljárás érintetlenül maradt, ami a kárigény érvényesítésére vonatkozó korábbi bírói jogértelmezés alkalmazását kizárja.
- [23] 3. Az Alkotmánybíróság mindenekelőtt áttekintette a Bv. tv. adott ügyben releváns szabályait, valamint a személyiségi jogi igényre vonatkozó irányadó rendelkezéseket, és a következőket állapította meg.
- [24] A Bv. tv. 10. §-a a jogérvényesítés fogvatartottak esetében alkalmazandó szabályait tartalmazza. Az (1) bekezdés felsorolja, hogy büntetés-végrehajtási ügyben vagy a fogvatartással kapcsolatos ügyben milyen jogérvényesítési lehetőségek állnak a fogvatartottak rendelkezésére, ezek a kérelem, a panasz és egyéb jogorvoslati jog a Bv. tv. szabályai szerint. A 10. § (2)–(5), valamint (7) bekezdése további részletszabályokat állapít meg a jogérvényesítésre vonatkozóan. A Bv. tv. 10. § (6) bekezdése az (1) bekezdésen, tehát a büntetés-végrehajtási és a fogvatartással kapcsolatos ügyeken, leegyszerűsítve a büntetés-végrehajtási jogviszonyon kívüli egyéb jogviszonyokat (pl. foglalkoztatási, hallgatói, vagy tanuló jogviszony stb.) illetően állapítja meg, hogy a fogvatartott az általános szabályok szerint, korlátozás nélkül érvényesítheti jogait, vagy fordulhat a bírósághoz, illetve az állami szervekhez, tehet panaszt vagy közérdekű bejelentést.
- [25] A Bv. tv. 10. § (1) bekezdése tehát kifejezetten a büntetés-végrehajtási és fogvatartással kapcsolatos ügyekkel, a büntetés-végrehajtási jogviszonnyal kapcsolatos jogérvényesítési lehetőségeket nevesíti; míg a (6) bekezdés az ezeken kívüli egyéb jogviszonyokra, vagyis a büntetés-végrehajtási jogviszonytól különböző jogviszonyra vonatkozóan állapít meg jogérvényesítésre vonatkozó általános szabályt. Az Alkotmánybíróság szerint a (6) bekezdés tehát nem zárja ki a bírósághoz fordulás lehetőségét, éppen ellenkezőleg: az (1) és a (6) bekezdés az ügyek eltérő csoportjára, és különböző jogviszonyokra vonatkozik, és ezek tekintetében határozza meg a jogérvényesítés szabályait.
- [26] A Bv. tv. jelen ügyben releváns 143. §-a tartalmazza a fogvatartottak kárigényének érvényesítésére vonatkozó rendelkezéseket, hangsúlyozva, hogy a fogvatartottat ért kárért a büntetés-végrehajtási szerv a Ptk. szabályai szerint felel. A kártérítési eljárás részletes szabályait a büntetés-végrehajtási intézetben fogvatartott elítéltekkel és egyéb jogcímen fogvatartottakkal kapcsolatos kártérítési eljárás szabályairól szóló 12/2014. (XII. 16.) IM rendelet tartalmazza.
- [27] A Bv. tv. kár megtérítésére vonatkozó 143. §-a nem tesz különbséget vagyoni és nem vagyoni kártérítés, vagy sérelemdíj, valamint felróhatóságtól független szankciók között, nem tett a régi Ptk. hatálya alatt, a Ptk. hatályba lépése előtt, sem azt követően – ahogy arra az indítványozó bíró is hivatkozott. A Bv. tv. 143. §-a kizárólag azt mondja ki, hogy a kárigényt a fogvatartott hol terjesztheti elő, arról a büntetés-végrehajtási szerv miként, milyen formában dönt; valamint a (2) bekezdés kifejezetten tartalmazza, hogy a kártérítési igényt határozattal kell elbírálni, amely ellen a fogvatartott a közléstől számított harminc napos jogvesztő határidőn belül, a határozatot hozó büntetés-végrehajtási szerv székhelye szerint illetékes bíróság előtt keresetet indíthat. A büntetés-végrehajtási szerv határozatának bírósági felülvizsgálata tehát minden esetben biztosított. A (3) bekezdés továbbá kimondja, hogy az elítéltet ért kárért a büntetés-végrehajtási szerv a Ptk. szabályai szerint felel. Vagyis

- a Bv. tv. nem tesz különbséget a tekintetben, hogy a fogvatartott milyen jellegű (anyagi javaiban esett kár vagy személyiségi jogi jogsértés miatti) kárigényét érvényesíti, erre nem is hivatott.
- [28] Helytállóan mutatott rá az indítványozó bíró arra, hogy a Mód. tv.-nyel nem került sor sérelemdíjra (vagy a felróhatóságtól független szankciókra) vonatkozó szabályok Bv. tv.-be iktatására sem; és ugyanígy az egyes törvényeknek az új Polgári Törvénykönyv hatálybalépésével összefüggő módosításáról szóló 2013. évi CCLII. törvény (a továbbiakban: Ptk. Módtv.) sem egészítette ki az akkor hatályba még nem lépett, de már elfogadott Bv. tv.-t a sérelemdíj érvényesítésére vonatkozó rendelkezésekkel. Az Alkotmánybíróság szerint a fentieknek megfelelően erre nincs is szükség.
- [29] A sérelemdíjra, mint a személyiség védelmének egyik eszközére, a személyiségi jogi jogértés esetében alkalmazandó kártérítési formára vonatkozó szabályokat a Ptk. 2:52. §-a tartalmazza. Az (1) bekezdés szerint akit személyiségi jogában megsértenek, sérelemdíjat követelhet az őt ért nem vagyoni sérelemért. A sérelemdíj tehát a személyiségi jogsértés pénzbeli kompenzálása. A Ptk. 2:52. § (2) bekezdése szerint a sérelemdíj fizetésére kötelezés feltételeire – különösen a sérelemdíjra köteles személy meghatározására és a kimentés módjára – a kártérítési felelősség szabályait kell alkalmazni, azzal, hogy a sérelemdíjra való jogosultsághoz a jogsértés tényén kívül további hátrány bekövetkeztének bizonyítása nem szükséges, ugyanakkor mind a sérelemdíj, mind pedig a kártérítés iránti igény akár ugyanazon jogsértés következményeként is előállhat. A személyiségi jogi jogviszony abszolút szerkezetű; vagyis a személyhez fűződő jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani, amiből az is következik, hogy a személyiségi jogi jogsértés esetén az ebből eredő igény érvényesítését nem lehet senkitől elzárni, ebből következően a Bv. tv. vonatkozó rendelkezéseinek sem lehet ilyen értelmezést tulajdonítani. Ez az értelmezés felel meg egyébként az állam az Alaptörvény I. cikk (1) bekezdésében rögzített alapjogok védelmére vonatkozó intézményvédelmi kötelezettségének is.
- [30] Az Alkotmánybíróság hangsúlyozza továbbá: a Mód. tv.-nyel a Bv. tv.-be iktatott kártalanítási szabályok megalkotására a módosítás előterjesztői indokolása szerint az Emberi Jogok Európai Bírósága elvárásainak megfelelő hatékony hazai jogorvoslat biztosítása érdekében került sor. A jogalkotó új, *sui generis* jogintézményként vezet be a jogsérelemmel arányban álló, hatékony kompenzációt biztosító kártalanítási eljárást, mely a személyiségi jogsértésektől különböző, külön nevesített, alapvető jogot sértő elhelyezési körülmények kompenzálására hivatott. Az alapvető jogot sértő elhelyezési körülmények kártalanítási szabályai nem hozhatók összefüggésbe a kártérítési eljárás szabályaival, ezekre vonatkozóan a jogalkotó eltérő szabályozást alkalmazott.
- [31] Az indítványozó bíró által sem vitatottan, a fentebb kifejtettek szerint sem a Ptk. Módtv., sem a Mód. tv. nem változtatott a Bv. tv.-nek a jogérvényesítésre vonatkozó szabályain, így a sérelemdíj (vagy felróhatóságtól független szankció) érvényesíthetőségének kizártságára nem lehet megalapozottan hivatkozni, az a Bv. tv.-nek sem a támadott rendelkezéséből, sem a kárigény érvényesítésére vonatkozó 143. §-ából nem olvasható ki.
- [32] 4. Az Alkotmánybíróság valamely jogszabályi rendelkezés alkotmányossági vizsgálata során nagy jelentőséget tulajdonít annak, hogy a vizsgált rendelkezéssel kapcsolatban a kialakult és megszilárdult bírói gyakorlat milyen értelmezést kapcsol az adott jogszabályhoz [lásd például: 4/2013. (II. 21.) AB határozat, Indokolás [63]; 3284/2017. (XI. 14.) AB határozat, Indokolás [42]].
- [33] Ennek megfelelően az Alkotmánybíróság a jelen ügyben is figyelembe vette a fogvatartottak személyiségi jogsértésből eredő igénye érvényesítése iránt indult eljárásokban megjelenő jogalkalmazói értelmezést [lásd például: Fővárosi Ítéltábla 6.Pkf.25.295/2017/2. számú ítélete (ÍH 2017.54.); BDT2017. 3620.], különös tekintettel arra, hogy maga az indítványozó bíró is hivatkozott rá indítványában. Ennek eredményeképpen az Alkotmánybíróság megállapította, hogy mind a Mód. tv. hatályba lépése előtt, mind azt követően a bírói gyakorlat egységes a tekintetben, hogy a fogvatartottakra vonatkozó kártérítési eljárás szabályai a kártérítés és a sérelemdíj iránti igények nyilvánvaló különbségei ellenére is alkalmazandók a személyiségi jogok megsértéséből eredő (így többek között a sérelemdíj) iránti igényekre is. Ez az értelmezés felel meg egyébként az Alaptörvény 28. cikkében rögzített követelménynek is, melynek megfelelően a bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik; az Alaptörvény és a jogszabályok értelmezésekor azt kell feltételezni, hogy a józan észnek és a közjónak megfelelő, erkölcsös és gazdaságos célt szolgálnak.
- [34] Az Alkotmánybíróság minderre tekintettel megállapította, hogy a XXVIII. cikk (1) bekezdéséből következő bírósághoz fordulás jogának korlátozása nem merül fel, a fogvatartott a bírói út igénybevitelétől sem a büntetvégrehajtási, sem az azon kívüli egyéb jogviszonyokban nincsen elzárva. Mivel az Alkotmánybíróság az indít-

ványozó bíró alapvető jog korlátozására vonatkozó érvelését nem találta megalapozottnak, így – korlátozás hiányában – annak szükségessége és a korlátozás arányosságának a kérdése nem merült fel.

[35] 5. A fentiekre tekintettel az Alkotmánybíróság a bírói kezdeményezést elutasította.

Budapest, 2019. október 15.

Dr. Varga Zs. András s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró

Dr. Horváth Attila s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Pókol Béla s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Schanda Balázs s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szívós Mária s. k.,
előadó alkotmánybíró

Alkotmánybírósági ügyszám: III/1217/2019.

